

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ

Ключові слова: *ментальність, ідентичність, українське суспільство, особливості.*

Keywords: *mentality, identity, Ukrainian society, peculiarities.*

Ментальний простір у широкому розумінні – це сфера діяння персональної та суспільної свідомості, стан якої визначається змістом понять «ментальність», «ідентичність» та аксіологічною основою соціального функціонування. Етнопсихологічні простори об'єднують людей, які належать до певної нації, піддаються впливу особливостей цієї нації, підтримують її культурні норми та звичаї, встановлюють зв'язки з нацією та різними способами сприяють її розвитку [3, с. 112].

Ідентичність нації, за визначенням М. Степика, є вирішальною основою її цивілізаційного сліду, соціального та культурного становища країни, зовнішньої та внутрішньої політики [4, с. 4]. Як вважає О. Сергєєва, основа існування будь-якої культурної системи – це самототожність, оскільки принцип самоідентичності має властивість діахронічного (переданого від покоління до покоління) відтворення, тобто традиція, розроблена культурою, відтворення основних цінностей людей і стабільних навичок, визначених соціальними та духовними сталими [4, с. 4].

Менталітет – це спосіб мислення, що ґрунтується на певній суспільній системі цінностей; певний стан, розвиток і спрямованість свідомості індивіда чи групи; підсвідомі принципи, що відображають погляд певного суспільства на навколишній світ, який визначає поведінку людей і мотивацію до дії. Менталітет характеризується наполегливістю та консерватизмом; його перевтілення можливе лише за умови чималих культурних змін, а прогрес йде повільно. Менталітет формується під впливом традиції, соціальної системи та середовища, є комплексним проявом психічної діяльності людини, що включає свідоме і несвідоме [3, с. 113].

Під впливом складних історичних подій формувався менталітет українського народу. Велику роль відіграло геополітичне положення України на перехресті історичних шляхів. Така ситуація призвела до дивної суміші східної та західної ментальності в українському світогляді. Наприклад, сучасний українець, як і людина із заходу, високо цінує досягнення науки і техніки, але водночас для нього важливо використовувати їх із гуманістичною метою [1].

Ментальний простір постмодерного суспільства України, безсумнівно, позначений «пострадянським» синдромом, який являє низку зовсім протилежних рис: низька самодисципліна, роз'єднаність, екстремізм, нетерпимість, з одного боку; і толерантність, надмірне терпіння, справедливість, адаптивність, оригінальність, безкорисливість, почуття відповідальності та прагнення до високої моралі, з іншого боку [3, с. 115].

Українець надзвичайно прив'язаний до своєї сім'ї, в якій намагається побудувати міцні та близькі стосунки. Його психіка характеризується заклопотаністю. Загалом українці по-материнськи дбають про своїх близьких. Діти отримують підтримку до повноліття, а часто й після його досягнення. Такі тісні родинні

зв'язки також частково зумовлені історією: на територіях, де стикаються східний і західний світи, майже ніколи не припинялися війни та набіги. Жити тут небезпечно, правила часто змінюються, і лише замкнувшись у коло найближчих, можна вижити [1].

Український політичний менталітет характеризується поділом суспільства на прихильників соціалістичних цінностей і прихильників консервативно-ліберальних цінностей. І. Поліщук зазначав: «сучасну Україну характеризує прихильність до західноєвропейських політичних цінностей, але також помітні менталітет і культурні особливості східного народу, особливо прихильність до харизматичних лідерів, націоналізм, схильність до підпорядкування церкви до держави» [2, с. 41].

Щодо національної ментальності, то О. Шморгун вважає, що українській національній ментальності притаманний принцип доброзичливості, дуже поширений у суспільній свідомості. Адже основний принцип національного менталітету тісно пов'язаний з історією: чим суворіше випробування витримує народ, тим сильнішими є симпатії та взаємоповага на рівні масової свідомості [2, с. 41].

Для України серйозність проблеми національної ідентичності визначається поліетнічним характером її населення. Враховуючи, що за даними Всеукраїнського перепису населення на території України проживає понад 130 представників різних національностей, кожен з них вважає своєю батьківщиною різні регіони нашої країни, стає очевидним, що українське суспільство є полікультурним, структура його ідентичності є складною і не завжди зі спільними національними принципами [4, с. 5].

Сучасний етап формування української національної ідентичності характеризується необхідністю реалізації національної ідеї, заснованої на українських цінностях, та реалізацією соціально-економічних інтересів громадян, незалежно від їх ідентичності, етнічної приналежності, релігії. Як зазначав І. Дзюба, об'єднатися зараз люди можуть лише навколо добробуту. На його думку, національною концепцією України в історії є те, що Тарас Шевченко назвав «Україна без рабів і панів» [4, с. 7–8].

На думку А. Єрмолаєва, одним із головних пріоритетів модернізації українського суспільства є пошук оптимального та загального стану, сприйнятого більшістю населення України, де ідентичність органічно поєднує громадянську та соціокультурну складові, враховуючи соціокультурні, етнокультурні та мовні особливості кожного регіону [4, с. 7–8].

У високодинамічному сучасному світі психологічний простір українського суспільства схильний до трансформацій. Головні концепти етнопсихологічної характеристики української нації – менталітет людей, менталітет особистості, аксіологічні компоненти соціокультурної ідентичності – не визначаються як біологічно детерміновані та абсолютно стійкі. Історична траєкторія чітко показує, що психологічний простір українського народу завжди був поєднанням індивідуалізму, універсалізму, «гнучкості», відкритості, що дає змогу аналізувати можливість України з ракурсу її погляду на мінливу світову парадигму.

Формування української нації супроводжується постановкою культури, це відбувається паралельно. Тому зростання національної свідомості, диференціація

соціальних класів, способу життя, поява різноманітних орієнтацій у єдиному етнічному середовищі викликали відповідні зміни, суперечності, одностайність і незгоду в етнічних колах культури.

Усе це створює душу українців, які славляться працьовитістю, повагою до старших, гумором, благочестям і романтичним характером.

Джерела та література

1. Декрет М. Феномен української ментальності: світоглядні універсалії української нації. *Навчально-науковий інститут прикладного системного аналізу Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*. 03.12.2014. URL: <http://ukrconf.fl.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/12/3.-Dekret-Margaryta.pdf>

2. Кіндратець О. М., Сергієнко Т. І. Особливості формування ідентичності українців в умовах гібридної війни. *Науковий журнал «Політикус»*. 2021. С. 40–46. URL: http://politicus.od.ua/1_2021/6.pdf

3. Стасевська О. А. «Ментальний простір» українського суспільства: філософсько-культурологічний дискурс. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2017. № 3. С. 111–120. URL: fil.nlu.edu.ua/article/view/109617/104574

4. Степико М. Т. Передмова. *Українська ідентичність: феномен і засади формування*: монографія. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2011. 336 с. С. 4–8. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-09/Ident-62307.pdf>

Бардіна Алла

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СВІТОГЛЯДУ (ПОСТ)РАДЯНСЬКОГО ТА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ (В КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНИХ УЯВЛЕНЬ ДІТЕЙ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ ТА ВПЛИВУ НА НИХ СІМЕЙНОГО СЕРЕДОВИЩА)

Ключові слова: *гендерні уявлення, світогляд, юнацький вік, (пост)радянський соціум, український соціум.*

Keywords: *gender perceptions, worldview, youth age, (post)Soviet society, Ukrainian society.*

Гендерні уявлення дітей юнацького віку в сучасному українському соціумі формуються під впливом низки зовнішніх та внутрішніх чинників. Вагому роль відіграє те, що українське суспільство з часів незалежності певний час перебувало під впливом пострадянських реалій, і це формувало особливості світогляду українських громадян, які сьогодні є батьками нинішнього юнацтва. Відповідно ця розвідка дає змогу окреслити варіації гендерних уявлень дітей юнацького віку сьогодні, виявити фактори, що їх формують, шляхи просвіти громадян.

Відмінності в особистісному спрямуванні сучасного суспільства, порівняно з (пост)радянським періодом, визначаються численними факторами, включно з культурними, соціальними та економічними змінами, що відбулися протягом перших декад ХХІ століття. У сучасності визначено виражений індивідуалізм, коли люди більше орієнтовані на свої власні потреби, цінності та цілі [1, с. 6]. З іншого боку, (пост)радянський період характеризувався колективним спрямуванням,